

Sarjakuvien sensuuri

Moderneja länsimaita ja sensuuria ei nykyisin ole totuttu ajattelemaan yhdessä. Hieman yllättäen vapauden käsitteen myyttiseksi ihanteeksi nostaneessa Amerikan unelmamaassa Yhdysvalloissa yhden ilmaisulajin sensurointirytykset ovat 90-luvun arkipäivää. Sarjakuvakauppojen ratsiat ovat niin yleisiä, että Yhdysvaltoihin on perustettu oma säätiö, The Comic Book Legal Defence Fund, puolustamaan sarjakuva-alan yrityksiä.

Harri Römpötti

Lainopillista ja rahallista apua

Säätiö tarjoaa sarjakuva-alalle asiantuntivan puolustuksen ja kerää rahaa oikeudenkäyntikuluihin. Viimeisen viiden vuoden aikana se on kerännyt ja käyttänyt tarkoitukseen yli 200 000 dollaria (liki miljoona markkaa) erilaisia lahjoituksia. Toistaiseksi säätiö on voittanut kaikki raastupaan vedetyt tapaukset. Toisinaan syyttäjät ovat

Sensuurikysymykset nousivat tammikuussa esiin Ranskassa Angoulêmen sarjakuva-festivaaleilla. Sarjakuvasesuuri on Euroopassa tuiki harvinaista lukuunottamatta Englantia, jossa Knockabout-kustantamo on käynyt oikeutta tullilaitosta vastaan. Comic Book Legal Defence Fund tuki myös brittejä, koska tullin kynsiin oli jäänyt amerikkalaisen taiteilijan Robert Crumbin albumi, jonka oli julkaissut yhdysvaltalainen Last Gasp-kustantamo.

Yhdysvaltain perustuslakiin on kirjattu vapaus julkaista ja lukea mitä kukin lystää. Teoriassa ongelmia ei siis pitäisi olla, mutta korkein oikeus on säätänyt siveetömyyspykälän, jonka tulkinta vaihtelee suuresti paikasta riippuen.

Comic Book Legal Defence Fund sai alkunsa kymmenen vuotta sitten, kun sarjakuvien julkaisijat, tukkumyyjät ja kauppiat yhdistivät voimansa. Säätiön perustajan ja puheenjohtajan, arvostetun Kitchen Sink-kustantamon johtajan, Denis Kitchenin mukaan säätiö huomattiin tarpeelliseksi, koska monesti sarjakuvakauppiat luopuivat taistelusta yli-innokkaiden syyttäjien edessä vain siksi, etteivät tunteet lakia.

Ensimmäinen puolustettava oli Friendly Frank's-niminen kauppa, jota syytettiin "säädyttömien sarjakuvien" myymisestä Lansingissa, Illinoisissa. Usein säädyttömyyssyytteillä on yritetty leimata sarjakuvia, jotka Euroopassa - esimerkiksi Suomessa - ovat taiteellisesti arvostettuja ja jopa palkittuja. Toisinaan kohteena ovat huonot sarjakuvat, jotka silti mahtuvat sananvapauden piiriin. Laki ei tunne laadullista sensuuria.

luopuneet heti, kun säätiön juristit ovat astuneet kuvaan.

Denis Kitchenin mukaan syyttäviviranomaiset yrittävät useimmissa tapauksissa kerätä helppoa julkisuutta heppoisiin perusteisiin. Kampanjat sijoittuvatkin usein paikallisvaalien alle.

Poliisien suorittamien ratsioiden ja syytösten saama julkisuus onkin usein vakavampi ongelma kuin itse oikeudenkäynnit. Leimautuminen haittaa sarjakuviin erikoistuneiden kauppojen toimintaa jopa niin, että jotkut ovat joutuneet muuttamaan tai lopettamaan kokonaan.

Oklahomassa on parhaillaan menossa tyyppillinen - joskin tavallista ärhäkempi - tapaus. Poliittisesti erittäin kunnianhimoisen syyttäjää sai alkuvuodesta aikaan ensimmäisen sarjakuvakauppiasiin kohdistuneen kotitarkastuksen. Aiemmin ratsiat ovat rajoittuneet liikeriloihin. Oklahoman jupakka alkoi viime syyskuussa siveyspoliisin takavarikoilla.

Syyttäjä ei myöskään halua rinkiä kauppiaiden vankilatuomioista, joiden yhteenlaskettu kesto olisi enimmillään huimat 86 vuotta. Yleensä sarjakuvan sensuuritapauksissa vaaditaan jo alunperin vankilaa lievempiä tuomioita. Pelkät takavarikot ovat aiheuttaneet liikkeelle tuhansien dollarien tappiot.

Pahaenteiseltä kuulostaa, että saman syyttäjää onnistui aiemmin ajamaan läpi ensimmäisen Internetiin liittyvän porno tuomion. Denis Kitchen arveleekin, että Oklahoman jutun käsittely joudutaan viemään korkeampaan oikeusasteeseen. Jo nyt syytetyksi joutunut Planet Comics-kauppa on joutunut muuttamaan painostuksen vuoksi.

Pikkumaisia virkamiehiä, vanhentuneita asenteita

Oikeuteen tapauksia päätyy 1-3 kertaa vuodessa. Vaikka Yhdysvaltain sananvapauslain määritelmät ovat hyviä tiukkoja, pyrkivät vanhoilliset tai uskonnolliset virkamiehet tukkemaan niitä väljästi. Tästä johtuu säätiön hyvä menestys Denis Kitchenin mukaan.

Amerikan arkipäivää

Viranomaiset vaikuttavat usein myös perin pikkumaisilta. Oregonissa poliisi lähetti viime elokuussa 17-vuotiaan tytön ostamaan aikuisille suunnatun sarjakuvalden Amazing Tales Comics-liikkeestä. Kun teini onnistui hankinnassa, rapsahti poliisille syyte säädyttömän materiaalin myymisestä alaikäiselle. Tytön täysikäisyydestä puuttui vain joiakin kuukausia.

Taannoin Floridassa nostettiin ensimmäistä kertaa syyte henkilökohtaisesti sarjakuvan tekijää vastaan. Siltärikkiksi joutui teini-ikäinen Mike Diana valokopioina julkaisemastaan omakustannelehdessä. Hänet tuomittiin kolmen vuoden ehdolliseen rangaistukseen, 3000 dollarin sakkoihin, psykologin syyniin ynnä muuhun. Kaiken huipuksi Dianaa kiellettiin pitämästä minkäänlaista yhteyttä kenenkään alle 18-vuotiaan lapsen kanssa!

Viimeisten tietojen mukaan Floridan Largossa istunut vetoamustuomioistuim piti voimassa Dianan säädyttömyyssyytteet ja jupakka näyttää päättyvän Yhdysvaltain korkeimpaan oikeuteen.

Yllättävintä koko sensuuritouhussa on sen vanhanaikaisuus. Varsinainen hysteria puhkesi 1950-luvulla, jolloin sarjakuva leimattiin syyppäksi muun muassa nuorisorikollisuuteen. 50-luvulla syntyi sarjakuvakustantamoiden itsensensuurijärjestelmä Comics Code, joka jarrutti amerikkalaisen sarjakuvan sisällöllistä kehitystä aina 60-luvun loppupuolelle underground-sarjakuvan syntyyn asti.

Comics Code hiipui hiljalleen vanhentuneena viimeistään 80-luvun alussa. Uusi kampanja sarjakuvaa vastaan sai todennäköisesti alkunsa 80-luvun uusvanhoillisesta liikehdinästä, joka on kohdistunut laajasti myös esimerkiksi kirjallisuutta ja maalaustaidetta vastaan. Kirjallisuuden klassikoita yritettiin kieltää julkisten kirjastojen valikoimista hurjimmillaan aina Shakespearea myöten.

Toisin kuin muun kulttuurin käyttäminen, sarjakuvan kauhisreilu ei ole jäänyt pois muodista. Se johtunee ilmaisuväliseen aikuistumisesta Amerikassa. Vanhoilliset piirit mieltävät sarjakuvan edelleen pelkäänsä lasten viihteeksi. Siksi aikuisil-

le suunnattu materiaali on helppo leimata turmiolliseksi.

Sillä välin Euroopassa

Amerikkalaisen sarjakuvakeskustelu ajautui Suomeenkin 50-luvulla ja aina 70-luvulle asti meilläkin härkittiin sensuuria tai muita rajoituksia sarjakuvalla, mutta niihin ei koskaan turvaututtu. Aikanaan ensin televisio, sitten esimerkiksi heavyrock tai video ja viimeksi Internet veivät syntipukin roolin lasten ja nuorison turmelijoina.

Myös muualla Euroopassa sarjakuvan sensuuritapaukset ovat olleet varsin harvinaisia. Ahkerimmin sarjakuvaa on vainonnut Englannin tulli, joka on takavarikoinut lähinnä amerikkalaisia albumeja, joita Knockabout-kustantamo on tuonut maahan myytäväksi.

Amerikkalaisen undergroundin mestari Robert Crumb on jäänyt ehkä useimmin brittien tullin hampaisiin. Viimeksi Britannian tulliviranomaiset pysäyttivät vuosi sitten erään Robert Crumbin albumia My Troubles with Women. Tullitarkastajat tuomitsivat koko albumin pornoksi kahden ruudun perusteella. Sama albumi julkaistiin myös Englannissa, mutta kun painos loppui, kustantaja tilasi täydennykseksi amerikkalaista versiota.

Tragikoomista Englannin tullin otteissa onkin, ettei kukaan kiellä takavarikoiduksi joutuvan materiaalin julkaisemista lisenssillä Englannissa. Knockabout-kustantamo tilanne ei tosin naurata. Viimeisen takavarikon seurauksena se laskee menettäneensä yli 30 000 puntia (yli 200 000 markkaa) myyntituloja. Pienelle laatutalolle se on koko toiminnan kannattavuutta uhkaava summa.

Knockabout voitti tammikuun lopussa käydyin oikeusjutun, mutta myyntitappioita sille ei korvata. Oikeuskuluihin se sai sentään apua amerikkalaisten Comic Book Legal Defence Fundilta. Jatkossa Knockabout voi lähettää tullilaitokselle ensin yhden kappaleen tuontialbumeitaan hyväksyttäväksi. Aiemmin koko tuontierä joutui riskin alle. ○

